

Sygn. akt II UK 283/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 czerwca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Gudowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z wniosku J. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 czerwca 2016 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 18 grudnia 2014 r.,

1. oddala skargę

**2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz J.
K. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 grudnia 2014 r. Sąd Apelacyjny zmienił - zaskarżony
apelacją J. K. - wyrok Sądu Okręgowego w G. z dnia 5 lutego 2014 r. i przyznał

ubezpieczonemu prawo do emerytury pomostowej od dnia 1 listopada 2012 r. Przedmiotem sporu co do wypełnienia przez ubezpieczonego warunków ustalonych w art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 965 ze zm.; dalej „ustawa”) pozostawało ustalenie 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych oraz wykonywanie po dniu 31 grudnia 2008 r. pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy. W celu uzupełnienia tych okresów ubezpieczony wskazywał na pracę w latach 1990-1992 i od 1995-2010 w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej (dalej: „USA”), oraz na wykonywanie po dniu 31 grudnia 2008 r. pracy w szczególnych warunkach na statku rybackim „N.” jako rybak przetwórstwa.

Organ rentowy i Sąd Okręgowy nie uwzględniły tych faktów, twierdząc, że prawo do emerytury pomostowej nie jest objęte treścią umowy o zabezpieczeniu społecznym między Rzeczpospolitą Polską a Stanami Zjednoczonymi Ameryki, podpisanej w Warszawie dnia 2 kwietnia 2008 r. (Dz.U. z 2019 r. Nr 46, poz. 374; dalej „umowa”). W szczególności, stosownie do art. 2 ust. 1, umowę stosuje się w odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej, do przepisów prawa dotyczących świadczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych, w tym emerytur, a także do ustawodawstwa zmieniającego lub uzupełniającego przepisy prawa określone w ust. 1, oraz do przyszłego ustawodawstwa, tworzącego nowe kategorie świadczeniobiorców lub nowe świadczenia, chyba że władza właściwa danej strony zawiadomi władzę właściwą drugiej strony pisemnie, w ciągu trzech miesięcy od dnia oficjalnego ogłoszenia nowego ustawodawstwa, że takie rozszerzenie zakresu umowy nie jest przewidziane (art. 2 ust. 3 umowy).

Sąd Okręgowy wywiódł, że w ramach powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych, umowa ma zastosowanie do emerytur z tzw. dotychczasowego systemu emerytalnego (dla osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. i niektórych ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r.) oraz do emerytur z tzw. nowego systemu emerytalnego (dla osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r.). Uwzględnił także emerytury kapitałowe, przysługujące na podstawie ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1097 ze zm.). Za niewątpliwe przyjął natomiast wyłączenie z zakresu przedmiotowego umowy świadczeń przysługujących na podstawie polskiego

ustawodawstwa dla kombatanów, inwalidów wojennych i wojskowych, świadczeń przysługujących funkcjonariuszom tzw. służb mundurowych itp., świadczeń przedemerytalnych, rent socjalnych, a także emerytur pomostowych. Oceniał, że to świadczenie, choć nazwane „emeryturą”, ma charakter szczególny (niepowszechny) i okresowy (nie przysługuje na stałe). Wskazał, że emerytura pomostowa nie jest świadczeniem dożywotnim, lecz terminowym, gdyż ustaje w chwili osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego. Te cechy skłoniły Sąd pierwszej instancji do stwierdzenia, że emerytura pomostowa nie jest emeryturą, tj. świadczeniem na wypadek starości, w rozumieniu umowy. Oznacza to, że przy ustalaniu prawa do tego świadczenia nie uwzględnia się okresów ubezpieczenia społecznego w USA, co powoduje, że ubezpieczony nie spełnia warunku, o którym mowa w art. 4 pkt 4 ustawy o emeryturach pomostowych.

Sąd Apelacyjny – odmiennie niż Sąd pierwszej instancji – przyjął, że emerytura pomostowa to świadczenie przysługujące z nowego systemu emerytalnego (art. 24 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.; dalej „ustawa emerytalna”) dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., zatrudnionych w szczególnych warunkach lub charakterze, którzy nie mają prawa do emerytury określonej w przepisach art. 32, art. 33, art. 39, art. 40, art. 46, art. 50, art. 50a, art. 50e i art. 184 ustawy emerytalnej, zwłaszcza ze względu na niespełnienie warunków nabycia uprawnień do tych świadczeń do końca 2008 r. Świadczenie to – jak ocenił - spełnia funkcję emerytury z tytułu obniżonego (niższego) wieku emerytalnego (art. 32 ustawy emerytalnej) i zostało wprowadzone ze względu na szybsze pogarszanie się, wraz ze starzeniem się organizmu, zdolności do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia w związku z wykonywaniem pracy szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Podniósł, że emerytura pomostowa jest emeryturą przewidzianą w ustawie emerytalnej, w jej art. 24 ust. 2 i 3 zamieszczonych w dziale II rozdziale 1 ustawy emerytalnej zatytułowanym „Emerytura dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r.” i doszedł do wniosku, iż emerytura pomostowa jest świadczeniem emerytalnym ustanowionym w miejsce (zamiast) emerytur przysługujących dotychczas z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym

charakterze, oraz że przysługuje po spełnieniu warunków określonych w przepisach, do których ustawa ta odsyła.

Na taki charakter tego świadczenia wskazał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 marca 2010 r., K 17/09 (OTK-A 2010 Nr 3, poz. 21), stwierdzając, że odpowiednikami emerytur pomostowych były emerytury w obniżonym wieku emerytalnym dla osób wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wypłacane na podstawie przepisów ustawy emerytalnej i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Uchwalenie ustawy o emeryturach pomostowych stanowiło ten element reformy systemu ubezpieczeń społecznych, który prowadził do stopniowej likwidacji odrębności zasad przechodzenia na emeryturę różnych grup zawodowych oraz do ujednolicenia wieku emerytalnego wszystkich ubezpieczonych, a w efekcie do wygaszania dotychczasowych zasad przechodzenia na emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym.

Według Sądu drugiej instancji, emerytura pomostowa jest wprawdzie świadczeniem okresowym (terminowym), do którego prawo ustaje po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego uprawniającego do emerytury „zwykłej” (art. 16 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych), jednak taki jej charakter nie oznacza, że spełnia rolę „pomostu” pomiędzy zatrudnieniem a nabyciem prawa do emerytury przysługującej w powszechnym wieku emerytalnym, co zbliżałoby ją do świadczenia przedemerytalnego. Odnosząc się do art. 56 ustawy o emeryturach pomostowych, w którym wskazano, że ilekroć w przepisach odrębnych jest mowa o emeryturze, należy przez to rozumieć również emeryturę pomostową, Sąd Apelacyjny zastosował przy ocenie prawa ubezpieczonego do emerytury pomostowej postanowienia umowy. Prowadziło to do uwzględnienia okresów wykonywania pracy i ubezpieczenia w USA oraz ustalenia wykonywania po dniu 31 grudnia 2008 r. pracy rybaków morskich, wymienionej w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych pod pkt. 22.

Skarga kasacyjna organu rentowego, obejmująca wyrok Sądu drugiej instancji w całości, została oparta na podstawie naruszenia art. 4 pkt 1-5 i 7 ustawy

o emeryturach pomostowych w związku z art. 5-9 i art. 11 ustawy emerytalnej przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w okolicznościach sprawy przez przyjęcie, że ubezpieczony spełnił warunek wykazania 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych przez nieuzasadnione zaliczenie do tych okresów pracy i ubezpieczenia w USA, wbrew postanowieniom umowy. Skarżący zarzucił naruszenie art. 2 ust. 1 pkt 1 umowy przez uznanie, że jej zakres przedmiotowy obejmuje emerytury pomostowe, podnosząc pominięcie przez Sąd Apelacyjny zagadnienia źródła ich finansowania (art. 29 w związku z art. 54 ustawy o emeryturach pomostowych oraz art. 51 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.).

Podstawowe argumenty skargi skupiają się na wykazaniu, że emerytury pomostowe nie są świadczeniem nazywanym w umowie „emeryturą”, gdyż tylko w 2009 r. były finansowane z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 51 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), a następnie koszt ich pokrywany jest ze specjalnie utworzonego państwowego funduszu celowego, Funduszu Emerytur Pomostowych (art. 29 ustawy o emeryturach pomostowych). Są to – jak twierdził skarżący - nowe świadczenia, którym ustawodawca nadał nową, dotychczas niespotykaną w języku prawnym i prawniczym nazwę, rezygnując z zastanych określeń emerytur, np. „szczególne”, „specjalne”, „wcześniejsze” czy „w obniżonym wieku emerytalnym”, co ocenił jako podkreślenie odrębności tej instytucji od dotychczasowych rozwiązań w systemie ubezpieczeń społecznych.

To nowe świadczenie nie ma cechy dożywotności, co przemawia przeciwko jego traktowaniu w kategoriach świadczenia emerytalnego, gdyż w systemie zdefiniowanej składki, opartym na pełnej ekwiwalentności składek i świadczeń, termin „emerytura” powinien być używany wyłącznie w odniesieniu do świadczeń mających charakter dożywotni. Z powodu terminowego charakteru emerytura pomostowa ma - w ocenie organu ubezpieczeń społecznych - cechy typowe dla świadczenia przedemerytalnego, a nie emerytury w rozumieniu łączących Polskę umów bilateralnych o zabezpieczeniu społecznych, w tym art. 2 ust. 1 pkt 1 lit a umowy, co oznacza nieuwzględnianie w stażu ubezpieczenia zagranicznych okresów ubezpieczenia przebytych w państwach umownych, w tym w USA.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o jego zmianę i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy.

W odpowiedzi na skargę J. K. wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów, wskazując na prawidłowość ocen Sądu drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota sprawy sprowadza się do zastosowania przepisów prawa polskiego (art. 4 pkt 4 i 6 ustawy o emeryturach pomostowych) na warunkach uzgodnionych przez strony umowy o zabezpieczeniu społecznym łączącej Polskę i USA od dnia 1 marca 2009 r. W świetle zarzutów skargi kasacyjnej podstawowe znaczenie ma określenie zakresu przedmiotowego umowy w drodze wykładni jej art. 2, obejmującego między innymi emeryturę określoną jako świadczenie z tytułu ubezpieczeń społecznych. Należy przy tym zważyć, że wykładnia postanowień umowy międzynarodowej w dziedzinie zabezpieczenia społecznego musi uwzględniać cel jej zawarcia jako wzajemne respektowanie praw nabytych na podstawie prawa każdego z państw, toteż jej postanowienia mogą być rozumiane w sposób wyłączający przewidziane przez strony umowy prawo lub uprawnienie tylko na podstawie niepodważalnych argumentów.

Strony umowy objęły swą wolą świadczenie z ubezpieczenia społecznego zwane „emeryturą”, jednak bez dookreślenia, co stanowi trudność interpretacyjną ze względu na znane prawu polskiemu oznaczanie świadczeń emerytalnych nazwami identyfikującymi, jak np. emerytura z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, emerytura dożywotnia, emerytura minimalna, emerytura pomostowa (por. K. Antonów: Prawo do emerytury, Zakamycze 2003, s. 174). Należy z tego wnosić, że w umowie pojęcie „emerytura” jest ogólne i zbiorcze.

Argumenty skargi tworzą konstrukcję logiczną pozostawiającą tzw. emeryturę pomostową poza zbiorem określonym w umowie jako „emerytura”, przez wykazanie cech wyłączających, w związku z czym należy prześledzić te cechy.

Podstawową, wynikającą z umowy cechą emerytury jest jej pochodzenie z systemu ubezpieczeń społecznych. Tę cechę emerytura pomostowa niewątpliwie

zachowuje, gdyż plasuje się w systemie respektującym przymus ubezpieczenia, wzajemność składki, wyodrębnienie funduszu finansowania oraz oparcie prawa do świadczeń na konstrukcji prawa podmiotowego. Prowadzi to do konkluzji, że emerytura pomostowa spełnia przesłanki, które kwalifikują to świadczenie jako realizujące konstytucyjne prawo do zabezpieczenia społecznego, określone w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2010 r., K 17/09 (OTK-A 2010/3/21), w którym stwierdzono, że emerytury pomostowe są świadczeniami emerytalnymi, choć różnią się od „zwykłych” emerytur takimi elementami, jak niższy wiek emerytalny, wymaganie 15 lat pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, okresowość, charakter wygaszający i finansowanie odrębne od Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W tych okolicznościach kwestionowanie ubezpieczeniowego charakteru emerytury pomostowej oraz nieidentyfikowanie jej ze świadczeniem z ubezpieczenia społecznego, o którym mowa w umowie, przez podnoszenie odrębności źródła finansowania (poza Funduszem Ubezpieczeń Społecznych), eksponuje cechę drugorzędną i niedecydującą o kwalifikacji tego świadczenia jako emerytury. Źródło finansowania nie ma znaczenia, ponieważ emerytury mogą być (i były w przeszłości) finansowane bezpośrednio z budżetu państwa, co mieści się w swobodzie określenia form zabezpieczenia społecznego (art. 67 ust. 1 Konstytucji RP).

Sposób ponoszenia kosztu emerytur pomostowych przez obciążenie państwowego funduszu celowego - Funduszu Emerytur Pomostowych - zasilanego składkami pracodawców i dotacjami budżetowymi, którego dysponentem jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych (art. 29 ustawy o emeryturach pomostowych), nie skłania do wniosku o zabezpieczeniowym (*scil.* budżetowym) charakterze emerytur pomostowych. Opłacanie składki na Fundusz Emerytur Pomostowych, utworzony w dniu 1 stycznia 2010 r., nie pozostaje w żadnym związku z nabywaniem prawa do tej emerytury. Podmiotowe prawo do tego świadczenia jest oparte na ubezpieczeniowym tytule powstałym jako skutek wypełnienia okresów składkowych i nieskładkowych, w przeważającej części przed dniem 1 stycznia 1999 r.

W skardze stwierdzono, że emerytura jest świadczeniem na wypadek starości i odmówiono tej cechy emeryturze pomostowej. Należy rozwinąć tę myśl i stwierdzić zbieżność racji ustanowienia prawa do emerytury w obniżonym wieku i emerytury pomostowej ze względu na pracę w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, w związku z wcześniejszą niż normalnie, przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, utratą predyspozycji psychofizycznych do wykonywania dotychczasowej pracy, wynikającą z występowaniem szczególnych czynników ryzyka. Ustalony dla tych wypadków wiek emerytalny jest odstępstwem od powszechnego wieku emerytalnego, jednakże wiek uprawniający do świadczenia jest wyznaczony przy zastosowaniu kryterium możliwości wykonywania pracy w danym zawodzie. Emerytury te przysługują po osiągnięciu wieku emerytalnego właściwego danej kategorii zatrudnienia. Emerytury pomostowe, które zastępują emerytury dla zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, nie różnią się w konstrukcji wieku emerytalnego od dotychczasowych świadczeń. Osoby, które zaczęły pracę w szczególnych warunkach przed 1999 r., nabywają prawo do emerytury pomostowej, jeżeli do dnia 31 grudnia 1998 r. nie mogły wykazać się łącznie wymaganym stażem pracy ogółem i stażem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze według dotychczasowych przepisów do dnia 31 grudnia 2008 r. oraz nie osiągnęły obniżonego wieku emerytalnego. Gdyby spełniły te warunki, mogłyby przejść wcześniej na emeryturę na dotychczasowych zasadach, po osiągnięciu (wcześniejszego) wieku emerytalnego, nawet po dniu 31 grudnia 2008 r.

Wiek stanowi jeden z istotnych warunków nabycia uprawnień do emerytury pomostowej. Emerytura pomostowa jest więc świadczeniem nabywanym po osiągnięciu wieku emerytalnego. W tym wieku pracownik, któremu brakuje nie więcej niż 4 lata do osiągnięcia wieku uprawniającego do emerytury pomostowej, jeżeli jego osiągnięcie umożliwi mu nabycie prawa do tej emerytury, podlega ochronie przed wypowiedzeniem stosunku pracy na podstawie art. 39 k.p. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2012 r., I PK 145/12, niepubl. i z dnia 7 grudnia 2012 r., II PK 123/12, niepubl.). Pozwala to na ocenę, że emerytura pomostowa bez wątpienia mieści się w ogólniejszym zakresie świadczeń

emerytalnych, połączonych wspólnym celem zapewnienia w zamian za składkę środków utrzymania na wypadek utraty zarobku ze względu na spełnienie się szczególnego ryzyka osiągnięcia wieku emerytalnego, w którym zazwyczaj następuje niezdolność do efektywnej pracy. Emerytura pomostowa realizuje cel każdej emerytury, tj. ochronę przed ryzykiem starości, ocenianej w tym wypadku jako niezdolność do wykonywania pracy kwalifikowanej z powodu wieku.

W prawie do emerytury pomostowej, ustanowionej przez ustawodawcę krajowego na podstawie art. 24a ustawy emerytalnej w związku z art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach pomostowych dla osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, łączą się wszystkie elementy konstrukcyjne prawa do emerytury. Wypełnienie przesłanki wysługi nadaje emeryturze pomostowej cechę najistotniejszą, łączącą wszystkie desygnaty pojęcia „emerytura” na równi z emeryturą w wieku obniżonym z tytułu wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, zachowanej w systemie na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy emerytalnej. Emerytura pomostowa spełnia również funkcję świadczenia z tytułu wieku obniżonego. Nie można nie dostrzegać, że warunki emerytalne (dotyczące osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r.), przewidziane dla emerytury pomostowej, są równorzędne z ustalonymi w art. 184 ustawy emerytalnej. Zastrzeżony jest taki sam wiek emerytalny, ogólny staż pracy oraz w warunkach szczególnych przed dniem 1 stycznia 1999 r., z tym tylko, że prawo do emerytury pomostowej jest spełnione, gdy łącznie staż ten wynosi 15 lat po uzupełnieniu po dniu 1 grudnia 2008 r. pracą w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych (z zastrzeżeniem art. 49). Prawo i wysokość emerytury pomostowej ustalane jest tak, jak dla innych emerytur (art. 14 i 15 ustawy o emeryturach pomostowych); ustaje z dniem śmierci uprawnionego (art. 16 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych).

Te oczywiste podobieństwa kończą się w związku z regulacją art. 16 ustawy o emeryturach pomostowych, przewidującą, że prawo do emerytury pomostowej ustaje także z dniem poprzedzającym dzień nabycia prawa do emerytury ustalonego decyzją organu rentowego, a na wypadek nieustalenia prawa do

emerytury, z ukończeniem wieku emerytalnego określonego w art. 24 ust. 1a i 1b ustawy emerytalnej. Ustanie prawa do emerytury pomostowej w związku z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego czyni ją świadczeniem okresowym (terminowym), co daje argument przeciwko traktowaniu w kategoriach świadczenia emerytalnego, które – jak stwierdził skarżący – „w systemie zdefiniowanej składki, opartym na pełnej ekwiwalentności składek i świadczeń, powinno być zastrzeżone wyłącznie do świadczeń mających charakter dożywotni”. Również w literaturze głosi się, że brak cechy dożywotności emerytury pomostowej przemawia przeciwko traktowaniu jej w kategoriach świadczenia emerytalnego (por. M. Zieleniecki: Emerytura pomostowa w nowym systemie emerytalnym, Gdańsk 2011, s. 285).

Nie uznając i tej cechy za wyróżniającą, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na to, że dożywotnie prawo do emerytury, świadczenie „na dożycie”, nie jest cechą emerytury *sine qua non*. Znane są w prawie ubezpieczeń społecznych emerytury okresowe (okresowe emerytury kapitałowe), a terminowy charakter emerytur pomostowych wynika z filozofii tego świadczenia realizującego – jak założył ustawodawca w sposób ograniczony – istniejące ekspektatywy emerytalne po wygaszeniu prawa do emerytur wcześniejszych z tytułu pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze. „Pomostowość” jest skutkiem obudowania dodatkowym elementem wykonywania pracy w warunkach zagrażających życiu lub zdrowiu i ochrony domniemanej wcześniejszej utraty zdolności do takiej pracy. Emerytura pomostowa jest odrębnym, choć komplementarnym względem emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, świadczeniem związanym z ryzykiem starości, ponieważ po czasie, gdy ochrona wynikająca z prawa do tego świadczenia ustaje, zastępowana jest bez wyjątku innym świadczeniem przysługującym z tytułu starości (emeryturą w powszechnym wieku emerytalnym).

Zastosowany przez twórców reformy emerytalnej związanej z wygaszaniem uprawnień z tytułu osiągnięcia niższego wieku emerytalnego podział okresu realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego na dwa etapy, chronione dwoma rodzajami emerytury, wynikał z potrzeby ukształtowania źródła finansowania tego etapu zarządzania ryzykiem

starości autonomicznego względem pozostałych beneficjentów systemu. Zmiany jednak nie mogły mieć i nie mają wpływu na zakres ochrony osób, które nabyły uprawnienia emerytalne z tytułu osiągnięcia niższego wieku emerytalnego, choćby dlatego, że w stosunku do części tych osób wyodrębniono świadczenie emerytalne o charakterze „pomostowym” z gwarancją wysokości najniższej emerytury (por. art. 4 pkt 4 ustawy o emeryturach pomostowych oraz art. 87 ust. 1 ustawy emerytalnej).

Powstanie prawa do emerytury pomostowej w związku i z tytułu zatrudnienia (art. 24 ust. 2 i 3 ustawy o emerytalnej i art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych) odróżnia wyraźnie to świadczenie od świadczenia przedemerytalnego, które w polskim systemie jest świadczeniem mającym zapewnić środki utrzymania w razie utraty zatrudnienia i braku możliwości znalezienia kolejnej pracy w wieku przedemerytalnym (art. 2 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 170 ze zm.). To rozróżnienie było przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, który w postanowieniu z dnia 10 marca 2016 r., III UZP 1/16 (niepubl.) rozważał zastosowanie do emerytur pomostowych rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.UE.L.04.166.1), dokonując dystynkcji między emeryturą pomostową jako wcześniejszym świadczeniem z tytułu starości a świadczeniem przedemerytalnym przewidzianym w art. 1 lit x rozporządzenia. Choć nie zajął ostatecznego stanowiska, wskazując na kompetencję Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, to – jakkolwiek obydwa świadczenia przyznawane są ze względu na osiągnięcie określonego wieku - podał jako kryterium rozróżnienia to, że świadczenie przedemerytalne przyznawane jest również ze względu na sytuację na rynku pracy, wcześniejsze zaś świadczenie z tytułu starości w przypadku emerytury pomostowej uwzględnia odpowiednio długi staż pracy. Tak ujęta istota tych świadczeń jest użyteczna także na gruncie wykładni art. 2 umowy.

Skoro emerytura oznacza świadczenie realizujące prawo do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego, o którym to prawie stanowi art. 67 ust. 1 Konstytucji RP, to emerytura pomostowa zachowuje cechy emerytury, jeżeli przysługuje obywatelowi po osiągnięciu wieku emerytalnego i ma na celu

zabezpieczenie społeczne. Nadanie temu świadczeniu nazwy „emerytura” nakazuje przyjęcie, że emerytura pomostowa jest tak właśnie traktowana przez ustawodawcę krajowego oraz przez strony umowy o zabezpieczeniu społecznym, skoro nie zastrzegły jej wyłączenia. Trafnie podkreśla się, że odmienność charakteru prawnego powinna mieć odzwierciedlenie w stosowanej przez ustawodawcę nazwie świadczenia, więc tylko tworem teoretycznym jest propozycja zastąpienia terminu „emerytura pomostowa” nazwą „świadczenie pomostowe” (por. I. Jędrasik-Jankowska, *Emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*, [w:] *System emerytalny 9 lat po reformie*, red. B. Kłos, Studia Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu, Warszawa 2008, s. 27). Stanowisko to znajduje dodatkowe umocowanie w art. 56 ustawy o emeryturach pomostowych, wskazującym, że ilekroć w przepisach odrębnych jest mowa o emeryturze, należy przez to rozumieć również emeryturę pomostową. Przepis ten został uwzględniony przez Sąd Apelacyjny, a skarżący nie podjął polemiki w tym zakresie.

Należy więc podsumować, że emerytura pomostowa jest emeryturą, tzn. świadczeniem z ubezpieczenia społecznego na wypadek starości, przysługującym w razie osiągnięcia wieku emerytalnego niższego od powszechnego w związku z wykonywaniem zatrudnienia w warunkach szczególnych, a zatem jest jednym ze świadczeń objętych umową.

Jeżeli tak stanowią umowy międzynarodowe, przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz przy obliczaniu ich wysokości uwzględnia się okresy ubezpieczenia za granicą (art. 8 ustawy emerytalnej). Zgodnie z art. 7 ust. 1 umowy, jeżeli według przepisów prawa strony warunkiem nabycia prawa do świadczeń jest zgromadzenie okresów ubezpieczenia, instytucja właściwa tej strony uwzględnia okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z przepisami prawa drugiej strony, chyba że takie okresy nakładają się na siebie. W art. 9 pkt 1 umowy stwierdzono, że jeżeli przepisy prawa Rzeczypospolitej Polskiej uzależniają prawo do świadczeń od zgromadzenia okresów ubezpieczenia w zawodzie lub konkretnym zatrudnieniu, ubezpieczonym w ramach specjalnego systemu, okresy ubezpieczenia zgromadzone w tym samym zawodzie lub konkretnym zatrudnieniu w USA są uwzględniane przez instytucję właściwą Rzeczypospolitej Polskiej przy ustalaniu świadczeń.

Uwzględniając to, Sąd Najwyższy orzekł o oddaleniu skargi kasacyjnej (art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania rozstrzygnięto na podstawie art. 98 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

kc